

OCHRÁNCI PRALESA

VZDĚLÁVACÍ LEKCE

**GUARDIANS
OF THE
RAINFOREST**

FAIRTRADE
ČESKO a SLOVENSKO

VZDĚLÁVACÍ LEKCE OCHRÁNCI PRALESA

Cíle:

- ★ Účastníci a účastnice se seznámí se životem pěstitelů kakaa v západní Africe a dozví se o konkrétních způsobech, jak lze pěstovat kakao a přitom chránit deštné pralesy a biodiverzitu.
- ★ Účastníci a účastnice si objasní základní pojmy udržitelného zemědělství.
- ★ Účastníci a účastnice prozkoumají způsoby, jak Fairtrade pomáhá chránit životní prostředí.

Anotace: Během této lekce se účastníci a účastnice seznámí s podmínkami pěstování kakaa v západoafrické zemi Sierra Leone. Objasní si základní pojmy týkající se udržitelného zemědělství a Fairtrade, které mimo jiné klade důraz na ochranu deštných pralesů. Pomocí metody INSERT prozkoumají pět způsobů ochrany životního prostředí a boje s klimatickou změnou, která zásadně ovlivňuje životy pěstitelů po celém světě.

Klíčová otázka: Jak lze při pěstování kakaa chránit životní prostředí a deštné pralesy?

Věk: 13+

Počet účastníků/ic: 2+

Časová dotace: 45+ minut

Pomůcky:

- ★ kartičky pojmů, vystřihaná sada do každé dvojice (v příloze),
- ★ texty o způsobech ochrany životního prostředí a klimatu, pro každého jeden text (v příloze),
- ★ film Guardians of the Rainforest (link: <https://youtu.be/6E2U25erihM>),
- ★ papíry, tužky, tabule, křidy.

POSTUP = EVOKACE + UVĚDOMĚNÍ + REFLEXE

EVOKACE (5 MINUT)

Povědomí o deštném pralesu (5 minut)

Na úvod k přemýšlení o tématu ochrany deštného pralesa vyzvěte skupinu k zamyšlení a odpovědím na následující otázky. Odpovědi účastníků a účastnic zaznamenávejte na tabuli nebo flipchart:

- ★ **Co vás napadá, když se řekne prales?**
- ★ **Kde se podle vás nachází deštné pralesy?** (můžete ukázat na mapě)
- ★ **Je třeba chránit prales? Proč ano, proč ne?**

UVĚDOMĚNÍ (35+ MINUT)

Promítání filmu

(20+ minut)

Rozdělte účastníky a účastnice do dvojic, do každé rozdejte **kartičky pojmů**. Vysvětlete, že jejich úkolem bude pomocí filmu najít správné **propojení sedmi pojmů a jejich vysvětlení (definic)**. Promítněte film Guardians of the Rainforest (Ochránci pralesa) z dílny Fairtrade Foundation (12 minut).

Po shlédnutí filmu dejte účastníkům a účastnicím ještě několik minut, aby si ve dvojicích pojmy srovnali. Poté sdílejte vysvětlení pojmů v celé skupině a dejte účastníkům a účastnicím prostor se doptat, pokud něčemu nerozumí. Pokud máte více času, můžete společně probrat, co je na filmu zaujalo a proč.

Pět způsobů ochrany

(15+ minut)

Rozdejte každému jeden z pěti **textů o způsobech ochrany životního prostředí a klimatu**, které vysvětlují, jak Fairtrade podporuje pěstitele v boji proti klimatické změně a v ochraně fauny a flóry. Poskytněte účastníkům a účastnicím 5 minut k nastudování jejich konkrétního textu a vyzvěte je, aby si při čtení na okraji dělali poznámky metodou INSERT¹.

Ve zbytku času se postupně ke každému z pěti textů doptejte, o čem to bylo a co je zaujalo. Ke každému textu nechte vždy vyjádřit více účastníků a účastnic, kteří daný text četli. Zeptejte se také, které části textů pro ně byly nové (označené +) a o čem by se chtěli dozvědět více nebo jim nerozumí (označené ?). U částí s otazníkem se můžete doptat celé skupiny, jestli někdo z ostatních zná odpověď. Pokud máte více času, můžete nechat sdílet značky s komentářem nejprve ve dvojicích (ideálně těch, kteří měli stejné texty) a poté teprve v celé skupině.

REFLEXE (5 MINUT)

Pět vět

(5 minut)

Vyzvěte účastníky a účastnice, aby si každý pro sebe na prázdný papír napsali 5 vět o ochraně životního prostředí a klimatu. Mohou psát o tom, co je zaujalo ve filmu a v lekci, případně, jak sami chtějí podporovat nebo už podporují ochranu životního prostředí.

WWW.FAIRTRADE-CESKO.CZ

¹ Metoda INSERT má za cíl vést dítě k aktivnímu čtení, přemýšlení nad textem a propojování nových informací s tím, co již zná. INSERT spočívá ve využívání systému značek, které dítě při čtení do textu zaznamenává. Nejčastěji se používají tyto značky: ✓ = tuto informaci jsem již znal; + = tato informace je pro mě nová a věřím jí; ? = o tomto se potřebuji dozvědět víc. U pokročilejších účastníků a účastnic lze zahrnout i značku mínus (-), která označuje, že informace je v rozporu s mými dosavadními znalostmi, zkušenostmi.

PŘÍLOHY = KARTIČKY POJMŮ A ZPŮSOBŮ OCHRANY

POJEM

VYSVĚTLENÍ

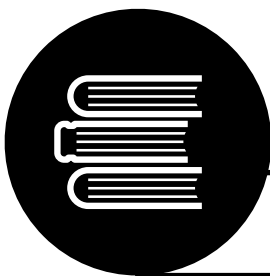
BIODIVERZITA	Existence velkého počtu různých druhů zvířat a rostlin, které vytvářejí vyvážené prostředí. Biologická rozmanitost života ve všech jeho formách, úrovních a kombinacích.
ZEMĚDĚLSTVÍ PRÁTELSKÉ K PRALESŮM	Způsob hospodaření, kde zemědělci společně hospodaří udržitelným způsobem a chrání deštný prales i zvířata, které v něm žijí.
KLIMA (PODNEBÍ)	Pravidelný a dlouhodobý stav počasí na určitém místě.
FAIRTRADOVÉ DRUŽSTVO	Společenstvo pěstitelů, kteří se sdružují za účelem podpory svých členů. Členové se řídí standardy Fairtrade a sami společně rozhodují, jak utratí prostředky bonusového fairtradového příplatku.
AGROLESNICTVÍ	Systém hospodaření, který využívá vhodnou kombinaci stromů, zemědělské produkce a chovu zvířat.
FAIRTRADOVÉ STANDARDY	Požadavky, které musí splnit pěstitelé i výrobci, aby produkt získal certifikaci Fairtrade.
KOMISE PRO NAKLÁDÁNÍ S FAIRTRADOVÝM PŘÍPLATKEM	Skupina pěstitelů, kteří jsou vybráni (obvykle větší skupinou) k rozhodování o tom, jak v družstvu využít prostředky z bonusového fairtradového příplatku, aby z toho měla prospěch celá komunita pěstitelů.

ZPŮSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">FAIRTRADOVÍ PĚSTITELÉ VYSAZUJÍ STROMY</p> <p>Odlesňování je způsobeno zejména rozšiřováním a přemísťováním polí a pastvin. Kácení stromů a zabírání půdy pro zemědělské účely představuje téměř 20 % všech emisí skleníkových plynů, což řadí odlesňování ve škodlivosti před celý sektor dopravy. Jedním z hlavních důvodů odlesňování je i vytváření prostoru pro pěstování zemědělských plodin nebo chov dobytka.</p> <p>Existuje však udržitelný model zemědělství - agrolesnictví. V něm jsou záměrně se stromy pěstovány i plodiny a chovány zvířata, což zlepšuje koloběh živin a vody, chrání půdu, předchází erozi půdy a zvyšuje biodiverzitu. Lesy a stromy jsou přirozeným prostředím pro místní druhy rostlin a živočichů, ukládají v sobě oxid uhličitý, poskytují přírodní stanoviště pro opylovače a stabilizují klima.</p> <p>Fairtrade aktivně podporuje jak ochranu lesů, tak výsadbu stromů. Fairtrade standardy zakazují kácení chráněných lesů a vyžadují, aby pěstitelská družstva mapovala rizikové oblasti, zvyšovala povědomí svých členů o klimatu a podporovala metody šetrné produkce. Mnoho fairtradových družstev se také rozhodlo investovat fairtradový příplatek do projektů na obnovu lesů. Například pěstitelská organizace Sireet OEP vysadila během jediného roku ve východní Africe 150 000 stromů.</p> <p>Pěstitelské fairtradové družstvo KKFU se sídlem v Ghaně propojuje celkem 100 000 členů. Společně s Fairtrade Africa spolupracují na projektu Sankofa, který podporuje ochranu biologické rozmanitosti výsadbou různých stromů a zemědělských plodin za účelem zlepšení kvality půdy a snížení emisí CO₂. Cílem projektu je vytvořit dynamické agrolesnictví a klimaticky inteligentní systémy pěstování plodin pokrývající více než 400 hektarů půdy s vysokou rozmanitostí plodin a dřevin. Projekt má přímý dopad na 2 900 pěstitelů a celkem 13 400 členů domácnosti.</p>	

***DO SLOUPCE POZNÁMKY SI VEDLE DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVÁME TYTO SYMBOLY:**

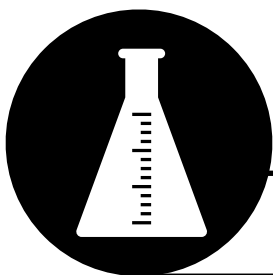
- √ Fajfkou označíme informace, které jsou pro nás známé.
- + Plusem označíme informace, které jsou pro nás nové.
- ? Otazníkem označíme informace, kterým nerozumíme nebo o nich chceme vědět více.

ZPŮSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p>PĚSTITELÉ NAVŠTĚVUJÍ WORKSHOPY O ZMÍRŇOVÁNÍ ZMĚNY KLIMATU</p> <p>Fairtrade podporuje pěstitele v boji s klimatickou změnou prostřednictvím technického poradenství, spravedlivějších mezd, speciálními programy a standardy šetrnými k životnímu prostředí.</p> <p>Klimatická krize již má vážné důsledky na komunity pěstitelů. „U nás v Ekvádoru vedla změna klimatu k vymizení původních druhů rostlin. Ohroženy jsou i zásoby sladké vody, protože ledovce v horách tají,“ říká pěstitelka kávy Fanny Yaucen.</p> <p>Fairtradová organizace CLAC poskytuje pěstitelům školení, jak snižovat dopady klimatické změny. Tato školení nabízí pěstitelům rady, jak přispívat k tvorbě živin v půdě. Taková půda pak podporuje zdravé rostliny a žijí v ní živočichové, kteří pomáhají v boji se škůdci a nemocemi. Afričtí, asijské a latinskoameričtí zaměstnanci Fairtrade pro pěstitele organizují workshopy a školení o pěstování šetrném k životnímu prostředí. Pěstitelé se prakticky učí, jak reagovat na extrémnější počasí, vysazují odolnější rostliny a učí se ekologické techniky pěstování, které jim umožňují lépe reagovat na klimatickou změnu a zachovat si přitom vysokou efektivitu pěstování. Cílem školení je určit taková klimatická opatření, která budou přínosem nejen pro životní prostředí a klima, ale i pro samotné pěstitele.</p> <p>V roce 2013 napadl farmy pěstující bio banány v peruánské oblasti Piura nový škůdce - hmyz z rodu třásněnek, jehož přemnožení přisuzují pěstitelé klimatické změně. Přemnožení tohoto škůdce mělo dopad na 40 % farem a snížilo vývoz o 30 %. V rámci spolupráce německého prodejce, místní univerzity a zemědělského družstva pěstitelů banánů organizace Fairtrade realizovala projekt proškolení pěstitelů, aby přemnožení škůdce dokázali řešit zvyšováním biodiverzity a využíváním místních rostlin odpuzujících tento hmyz. Díky projektu se podařilo dostat škůdce pod kontrolu a snížit množství poškozené úrody na minimum.</p> <p>Fairtradové standardy obsahují mnoho konkrétních kroků a požadavků týkajících se snižování emisí skleníkových plynů. Například plantáže musí omezit využívání energie z neobnovitelných zdrojů a jsou k tomu vedeny i malé farmy.</p>	

***DO SLOUPCE POZNÁMKY SI VEDLE DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVÁME TYTO SYMBOLY:**

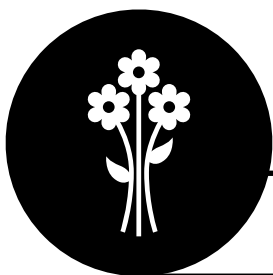
- √ Fajfkou označíme informace, které jsou pro nás známé.
- + Plusem označíme informace, které jsou pro nás nové.
- ? Otazníkem označíme informace, kterým nerozumíme nebo o nich chceme vědět více.

ZPŮSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">PĚSTITELÉ OMEZUJÍ POUŽÍVÁNÍ ŠKODLIVÝCH PESTICIDŮ</p> <p>Pesticidy jsou jedovaté chemické prostředky, které se užívají k zamezení ztrát zemědělské produkce. Herbicidy jsou druhem pesticidů, které slouží k hubení plevelu, fungicidy slouží k hubení plísní. Pesticidy mohou snížit biodiverzitu a znečišťovat vodu a půdu, ale také poškodit zdraví zemědělců. Způsobují bolesti hlavy a vyrážky, ale i dlouhodobé problémy ve formě onemocnění nervového systému a poškození jater.</p> <p>Fairtrade zakazuje používání některých pesticidů, které jsou škodlivé pro životní prostředí, a obecně pěstitele vede k tomu, aby používání pesticidů snižovali. Fairtradoví experti trénují pěstitele, jak se ekologicky postarat o škůdce a používat přírodní hnojiva. Fairtrade doporučuje použití takzvané integrované ochrany proti škůdcům: výběr vhodných odrůd, kulturních metod a ekologické ochrany proti škůdcům. Ve vietnamském družstvu Eakiet díky školením přestali pesticidy úplně používat. Pokud se zde začne ve velkém vyskytovat škodlivý hmyz, používají nyní k jeho vypuzení místo pesticidů zalévání vodou pod vysokým tlakem.</p> <p>Studie ukazují, že díky zapojení do systému Fairtrade se snížilo používání chemikálií i v mnoha dalších pěstitelských družstvech. Při pěstování fairtradových růží v Keni je používáno o 70 % méně insekticidů a o 75 % méně fungicidů než využívají běžné keňské růže. Úroveň použití chemikálií je tak na stejné úrovni jako na holandských květinových farmách. Navíc i přes leteckou dopravu do Evropy mají překvapivě keňské fairtradové květiny nižší uhlíkovou stopu než ty nizozemské, protože teplé klima v Africe je pro pěstování květin ideální. Pěstování ve vytápěných evropských sklenících tak má vyšší uhlíkovou stopu.</p> <p>Snižování uhlíkové stopy není to jediné, co se na květinových farmách řeší ve vztahu k životnímu prostředí. Některé farmy shromažďují dešťovou vodu pro zavlažování, jiné využívají mokřady a řady pečlivě vybudovaných bazénků k čištění vody, která vychází ze skleníků. To nejen čistí vodu a předchází znečišťování, ale umožňuje také opakované využívání vody.</p>	

***DO SLOUPCE POZNÁMKY SI VEDLE DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVÁME TYTO SYMBOLY:**

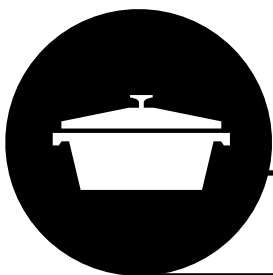
- √ Fajfkou označíme informace, které jsou pro nás známé.
- + Plusem označíme informace, které jsou pro nás nové.
- ? Otazníkem označíme informace, kterým nerozumíme nebo o nich chceme vědět více.

ZPŮSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">FAIRTRADOVÍ PĚSTITELÉ CHRÁNÍ BIODIVERZITU</p> <p>Biodiverzita označuje rozmanitost živých druhů na Zemi a je předpokladem pro rozkvet života na této planetě. Biodiverzita je ohrožena nadměrným využíváním přírodních zdrojů, znečištěním a změnou klimatu.</p> <p>Fairtrade podporuje 1 822 družstev a organizací, jejichž členové působí jako oddaní ochránci biodiverzity. Ti společně obhospodařují 2,38 milionu hektarů zemědělské půdy. Pěstování stromů a několika druhů plodin dohromady zvyšuje výnosy rodinných farem a zároveň zlepšuje příjem rodin. Stromy poskytují plodinám stín a opadané rozkládající se listí obohacuje půdu, která je pak úrodnější. Tento způsob hospodaření navíc diverzifikuje produkci potravin.</p> <p>Fairtradoví pěstitelé provádí celou řadu aktivit na podporu biodiverzity, jako například kompostování, omezování používání chemikálií, ekologické pěstování a výsadba stromů.</p> <p>Kompostování podporuje biologickou rozmanitost tím, že zkompostovaný odpad dokáže nahradit umělá hnojiva. Klimatu pak prospívá to, že na skládce končí méně organického odpadu, ze kterého pochází emise metanu - silného skleníkového plynu. Využívání kompostu často významně zlepšuje hladinu živin v půdě a schopnost půdy zadržovat vodu. Zemědělec navíc vytvářením kompostu šetří peníze, které by jinak musel vydat na nákup umělých hnojiv. Kompostování je mezi pěstiteli zapojenými do systému Fairtrade široce využíváno, ať už na indických bavlníkových farmách a čajových plantážích, na ghanských kakaových farmách a keňských květinových plantážích nebo na peruánských banánových plantážích a kávových farmách.</p>	

***DO SLOUPCE POZNÁMKY SI VEDLE DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVÁME TYTO SYMBOLY:**

- √ Fajfkou označíme informace, které jsou pro nás známé.
- + Plusem označíme informace, které jsou pro nás nové.
- ? Otazníkem označíme informace, kterým nerozumíme nebo o nich chceme vědět více.

ZPŮSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">SYSTÉM FAIRTRADE JE SOUČÁSTÍ ŘEŠENÍ KLIMATICKÉ ZMĚNY</p> <p>Řešení klimatické změny je jádrem celého hnutí fair trade, protože vážně ohrožuje živobytí pěstitelů a pěstitelky. Ke klimatické krizi přitom přispěli nejméně: jedna osoba z České republiky má stejnou uhlíkovou stopu jako 18 lidí z Pobřeží slonoviny nebo jako 55 lidí ze Sierra Leone.</p> <p>Fairtrade koordinuje speciální programy, aby pěstitelé během klimatické krize co nejvíce podpořil. Učí je reagovat na dopady klimatické změny jako například méně úrodná půda, onemocnění plodin, selhávající sklizeň a extrémní počasí. Součástí těchto programů je například Klimatická akademie v Keni, která probíhala během let 2017 až 2020, jako série školení a technické podpory vytvořená speciálně za účelem zvýšení odolnosti pěstitelů kávy vůči změně klimatu. V západní Africe na kakaových fairtradových farmách testuje pěstování jamy (sladkých brambor) odolných vůči suchu, aby podpořil zajištění dostatku potravin. Etiopské družstvo Oromia se zapojilo do iniciativy uhlíkových kreditů a pořídilo vařiče na bioplyn. Díky projektu získalo 10 000 pěstitelů kávy 20 000 vařičů. Nové spotřebiče snižují používání palivového dřeva o 50 %, snižují množství škodlivých částic sazí o 24 – 45 % a množství uhlíkových emisí až o 70 %. Jako palivo se v těchto vařičích na bioplyn používá chlévská mrva a vedlejší produkt jejich provozu lze použít jako biohnojivo na farmě.</p> <p>Ve svých standardech Fairtrade vyzývá pěstitelé k ekologicky šetrnějšímu využívání přírodních zdrojů, zákazu škodlivých pesticidů a dalších látek, zákazu geneticky modifikovaných sazenic a osiv. Pěstitelé se zavazují chránit biodiverzitu, nepodílet se na odlesňování a snižovat svou uhlíkovou stopu.</p> <p>Fairtrade podporuje pěstitelé garantovanou minimální výkupní cenou a bonusovým fairtradovým příplatkem. Nabízí pěstitelům také extra příplatek za bio produkci. Když kupujete produkty Fairtrade, podporujete farmáře, aby byli odolnější vůči klimatické krizi a chránili deštné pralesy a životní prostředí.</p>	

***DO SLOUPCE POZNÁMKY SI VEDLE DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVÁME TYTO SYMBOLY:**

- √ Fajfkou označíme informace, které jsou pro nás známé.
- + Plusem označíme informace, které jsou pro nás nové.
- ? Otazníkem označíme informace, kterým nerozumíme nebo o nich chceme vědět více.